

**Херберт Џорџ Велс, »Врата у зиду«
Соларис, библиотека светске
фентастике, Нови Сад 1995.**

Време, прави судија свеколикој Уметности, дефинитивно и беспоговорно потврђује да је Х. Ц. Велс (1866—1946) родоначелник модерне Science Fiction литературе (док Жиљу Верну преостаје, упркос свој слави коју је за живота уживao, само улога писца авантуристичких прича пуних одушевљења за мугућности развоја науке). Велсове визије нису базирane искључиво на чудима техницистичког развоја већ задиру у проблеме јединки у таквим световима, у сликању којих он не шtedи ни светле ни тамне боје (често посјежући и за гротеском и апсурдом). Таква списатељска стратегија изискивала је темељна промишљања (готово свим Велсовим књигама претходе обимни есејистички осврти) што резултира чињеницом да је Велс отворио готово све велике СФ теме, било да их је сам створио или их преузeo од претходника и редефинисао у складу са захтевима жанра.

Но, упркос оваквој Велсовој позицији у историји, његово дело недовољно је превођено, посебно када су у питању приче. Отуда појава књиге »Врата у зиду«, коју чини 6 кратких проза, носи сем литерарних квалитета и културолошки значај јер даје увид (ма колико штур) у овај, деценijама запостављани, сегмент Велсог стваралаштва.

Тематски распон у представљеним причама креће се од класичне егзотично-мистичке фентастике (»Полок и Порошки црнац«), цинизмом зачињеног варирања теме (у »Човеку који је чинио чуда«), односно додавања новог инструментаријума познатом предлошку крађа душа (»Покојни господин Елвшем«); »Долина наука« носи назнаке еволуцијских учења по којима човек није врхунац и крај развоја (што је једна од Велсовых омиљених тема), а »Земља спелих« спaja социо-психолошка знања о развоју људских заједница; најзад, »Врата у зиду« постављају дилеме егзистенцијалне (не)слободе али и уводе паралелне светове у SF.

Упркос небројаним варијацијама које су им следиле, Велсове приче задржали су свежину и заводљивост, односно оригиналност приступу и обради идеја.

Филип Дик, »Галактички исцелитељ керамика«; »Кланови Алфиног месеца«; »Доктор Владмани«; »Марсовско временско исклизнуће«, Издавачки атеље »Поларис«, Београд 1995.

У обимом невеликој издавачкој продукцији преведене SF књижевности у 1995. г. један од најзначајнијих подухвата свакако је појављивање четири романа Филипа Дика у издању »Полариса« (који је заслужан и за велику већину осталих превода прошлогодишице продуције). Фил К. Дик (1928—1982). спада у сам врх светски вредних SF писаца; богатство и снага његових визија, понажре у тематском кругу познатом као »изменење стварности« (у коме Дик разара временске токове, меша их односно преплиће), непревазиђена је. Иако романи о којима је реч не спадају у тај део његовог рада већ припадају ранијој фази Дикових интересовања (али се елементи каснијих књига већ најзују) у питању су врло успела дела која потврђују вредносни суд о овом писцу.

Неколико је карактеристика заједничко за сва четири романа (а њихова симултана појава их јасно истиче): пре свих, потпуно одсуство конфекцијски блиставих инстант авантура, константно

изигравање шаблона прича (било да су оне »свемирске« или »новоземаљске«) како одабиром нетипичних ликова тако и несвакидашњим развојем радњи што, у крајњем, резултира јасним дистанцирањем од паралитерарних традиција жанра; преплитање више животних токова (уз истињирање на детаљима свакодневице) у клупко које, иако егзистира у новим и различитим световима, носи високу реалистичку уверљивост.

Наравно, сваки роман има и своје специфичности:

»Галактички исцелитељ керамика« (1969).

Свемирска авантура, непрестано разграђивана тако да изневера вита читаочева очекивања »нормалног« заплета, постаје само пук позадина пред којом се ређају збуњујуће бizarности игара са филозофијом и преконзијом.

»Кланови Алфиног месеца« (1964).

У, за шаблон, субверзивни миље планете-психијатријске болнице уплићу се конфликти брачних партнера и међупланетарна шпијунажа што, у финалу, доноси »сумњиви хелиенд«.

»Доктор Владмани или како смо наставили после бомбе« (1965).

Стандардна постпокалиптична епопеја већ у старту је изменења — пре велике десила се мала апокалипса. Галерија ликова, од »стандардно« бizarних, преко снажних женских личности до мутаната енормних психо снага, сплетена је у густе, гушће међуодносе (над)моти, фрустрација и ксенофобије једне мале, затворене заједнице.

»Марсовско временско исклизнуће« (1964).

Колонија земљана укопана је у песак једног погодбеног Марса (за који је одмах јасно да није онај кога познаје астрономија), резапета између финансијских махинација малих властодржача, нетрпељивости малих играча — бораца за голи опстанак, дегенерисане деце у азилу, пропасти породица, нездадовольних жена, тајанствених домородача. Над свима њима раскрилиће се, као неопозиви усуд, откриће будућности која носи само стагнацију и пропаст.

Све романе ваљано је превео Александар Б. Недељковић.

**СТРИП АЛБУМ »ТРЕЋИ АРГУМЕНТ«
ТУЦИЋА И СТЕФАНОВИЋА, ОРБИС,
библиотека АРТ 9, БЕОГРАД 1995.**

С трип албум »Трећи аргумент« аутора Зорана Туцића (цртеж) и Зорана Стефановића (сценаријо) вишеструк је изузетно издање на овдашњим просторима. С једне стране су формални разлози: реч је о стрип албуму савремених домаћих аутора (што је ретка појава на нашој сцени; толико ретка да се број оваквих књига прича у склопу у текућој деценцији може набројати на прсте једне руке), албум је штампан у боји (и као такав је први у поменутом периоду).

Суштински разлог изузетности овог издања је да је у питању високо квалитетно уметничко дело.

Већ на корицама албума налазимо напомену да је стрип рађен »по мотивима прозе Милорада Павића« што проблем превођења једног медија у други (уз додатно отежавајућу околност која се тиче структуре, односно густине Павићевих казивања). Свестан ових замака сценарија Стефановић је успео, користећи се свим средствима 9. уметности, да не сведе стрип на пук илустрацију литерарног предлошка (која може бити »лепа« али увек остаје другоразредне вредности) и да се избори за самосталност његову, за наметање сопствених токова (макар они евентуално изневеравали текстуалне обрасце — али не и дух њихов) и ритмове које Туцићев сведени цртеж грацијно прати док акварел-боја својом игром (посебно када није уоквирена линијом) надограђује атмосферу фино дозираним тензијама.

Албум чине 3 целине — приче »Веџвудов« прибор за чај, Коњи Светог Марка и насловна Трећи аргумент. Док је уводна прича својеврсно искушавање, одмеравање снага прозе и стрипа у коме се овај последњи лако, без проблема, изборио за своју верзију догађаја, друга прича поставила је пред ауторе највеће захтеве, пре свега честим вишегласјем својих јунака које је захтевало велику умешност у комбиновању елемената стрипа (а знано је да је стрип не збир већ јединство визуелног и текстуалног чиниоца). Аутори су нашли одговарајућу равнотежу ових двеју нарација у разиграним таблама са цртежима различитих формата и текстом који их не оптерећује (а ради боље прегледности је и различито бојен за сваки лик). Цртежи рађени по познатим историјским фотографијама као начин да се дочара проток времена (прича захвате 6.000 година људске историје) добар су контраст митским сценама увода и краја стрипа. Завршна прича је минијатура која почиње таблама пуним текста, уз етно препознатљиве цртеже, да би се затим слика »размахала« а на крају се обе нарације измешале у ефектном финишу.

Коначни утисак о овом делу изузетно је повољан. У питању је зрео, ваљан рад који представља два талентована аутора за које сама суштина стрипа медија није тајна.

Илија Бакић